

Oude briefgeheimen onthuld

Een Haagse postmeester liet na zijn dood in 1707 een kist na met 2.600 nooit geopende brieven. Met nieuwe technieken kunnen die worden gelezen zonder ze te openen.

Van onze verslaggever
Sander van Walsum

AMSTERDAM Historisch voyeurisme op z'n allermooist: brieven lezen die ruim 300 jaar geleden zijn geschreven, opgevouwen en verzegeld en sindsdien nooit zijn geopend. Een internationaal team, geleid door Nadine Akkerman (Universiteit Leiden/NIAS) en David van der Linden (Rijksuniversiteit Groningen) nam met de scantechniek röntgentomografie kennis van de inhoud van ongelezen brieven zonder deze te hoeven openen.

Het Haagse Museum voor Communicatie bezit zeshonderd van dit soort weesbrieven. Ze maken deel uit van de nalatenschap van de Haagse postmeester Simon de Brienne, die bij zijn dood in 1707 ongeveer 2.600 nooit bezorgde brieven bewaarde in een met zeehondenbuis beklede kist. De onderzoekers stellen niet alleen belang in hun inhoud, maar ook in de manier waarop ze zijn gevouwen.

'Vrijwel iedere briefschrijver hield er destijds een hoogst persoonlijke vouwwijze op na', zegt Akkerman. 'Daarmee bracht hij niet alleen zijn identiteit tot uitdrukking, maar beveiligde hij de brief ook tegen opening door derden. Naarmate de afzender meer prijs stelde op geheimhouding, werden de vouwtechnieken ingewikkelder. Zo kwam het voor dat brieven werden geperforeerd en dat bijvoorbeeld een driehoekje uit de handtekening van de afzender werd geknipt waarmee de brief werd verzegeld. Tot de komst van de enveloppe, in de 19de eeuw, waren deze methoden van *letterlocking* heel gangbaar.'

Tot voor kort hadden conservatoren hoegenaamd geen oog voor al deze persoonlijkheidskenmerken van de brief. 'Gaatjes die doelbewust in het papier waren aangebracht, werden lekker dichtgemaakt en de vouwen werden er zo grondig mogelijk uitgestreken. Daarmee ging een groot deel van de zeggingskracht van de brieven verloren.'

Met een scantechniek, ontwikkeld aan de Londense Queen Mary University voor de ontleding van dinosaurustanden, hopen Akkerman en haar co-onderzoekers zowel de vouwpatronen als de inhoud van de weesbrieven te kunnen vastleggen. De techniek is nu nog onvolgroeid en betrekkelijk kostbaar, zegt de Groningse historicus David van der Linden. 'Om de letters als het ware te isoleren van hun onder-

Van links af: Nadine Akkerman, David van der Linden en Koos Havelaar bij de kist met brieven.

Foto Freek van den Bergh

Persoonlijke vouwtechniek beveiligde de brief tegen opening door derden

Nadine Akkerman Universiteit Leiden/NIAS

grond moeten nieuwe algoritmen worden ontwikkeld. Maar ik ben ervan overtuigd dat we daarmee lopende het onderzoek een heel eind zullen komen.' Binnenkort vertrekken hij, Akkerman en Koos Havelaar, conservator van het Museum voor Communicatie, met het eerste setje brieven naar Londen.

De ongeveer tweeduizend geopende brieven uit de kist van De Brienne, een Fransman die een hoge positie verwierf aan het hof van stadhouder Willem III, geven een indruk van waar men destijds over correspondeerde. 'Dat waren zelden verheffende zaken', zegt Van der Linden. 'Zo bestelde een Franse boekhandelaar licht pornografische lectuur bij een Haagse branchegenoot. Daarbij moet je denken aan de eroti-

sche bestseller *La religieuse en chemise* (Nonnetje in haar nachthemd, red.) uit 1683.' De geadresseerde heeft de brief niet in ontvangst genomen. 'N Hebben', staat erop gekrabbeld: niet hebben.'

Brieven werden om uiteenlopende redenen geweigerd, zegt Akkerman. 'Als de geadresseerde vaststelde dat de zending afkomstig was van een familielid dat altijd naar geld hengelde, kon hij de bezorger nee verkopen. Maar het zal ook vaak zijn voorgekomen dat de geadresseerde niet de aanzienlijke transactiekosten kon of wilde betalen.'

Veel brieven die De Brienne naliët, zijn afkomstig van de Franse familieleden van Hugenoten, Franse protestanten, die zich na 1685 in Nederland had-

den gevestigd om aan vervolging te ontkomen. Ze geven een indruk van de pijn die de scheiding teweegbracht en van de kommervolle omstandigheden waaronder veel migranten in Nederland leefden.

Curieus is de brief van een Hugenoot die zijn geloofskeuze moest bekopen met een tewerkstelling als galeislaaf in Marseille. Hij wendde zich tot een predikant van de Waalse Kerk in Den Haag, een gevluchte landgenoot, met het indringende verzoek te worden vrijgekocht. 'Het is natuurlijk wrang dat die brief zijn bestemming niet heeft bereikt', zegt Van der Linden. 'Maar je vraagt je ook af hoe zo'n galeislaaf aan papier en schrijfbodigheden kwam en hoe hij de brief heeft kunnen schrijven en verzenden.'